

MEMÒRIA, CIÈNCIA, HISTÒRIA

Pedro Ruiz Torres

Vivim en l'era de la commemoració, ens diu l'historiador Pierre Nora, en un moment present habitat per l'obsessió commemorativa que afecta totes les societats contemporànies. D'una consciència nacional unitària hem passat a una consciència de tipus patrimonial, atomitzada, disseminada en el teixit social, emancipada del seu espai d'assignació tradicional, subversiva de la història política i nacional clàssica, conscient del seu propi caràcter commemoratiu, fins al punt que el fet de commemorar importa molt més que allò que es commemora. En aquesta nova cultura de la memòria, per utilitzar l'expressió d'Andreas Huyssen, el focus d'atenció s'ha desplaçat dels "futurs presents" de la modernitat als "pretèrits presents" del postmodernisme, com si el passat evocat amb tanta insistència tinguera la missió de suplir allò que no va aconseguir brindar el futur en els imaginaris previs de la passada centúria. El passat, afirma Henri Rousso, es presenta avui als nostres ulls amb una intensitat innegable, amb una actualitat inèdita, en especial el passat pròxim i traumàtic dels horrors de la Segona Guerra Mundial i de les altres tragèdies del segle xx, el passat que es manifesta en la utilització constant de la paraula "memòria", en el valor que donem al testimoni en qualsevol de les seues formes, en les "polítiques sobre el passat", en una obsessió que ix a la llum pertot arreu i que ha arribat a convertir el "deure de memòria" en una espècie de religió laica. En quina mesura aquesta ideologia de la memòria, com pensa Henri Rousso, va en direcció contrària a la història concebuda com a ciència?

La memòria sabem que serveix per a preservar la continuïtat dels individus i dels grups socials, per a absorbir les ruptures al llarg de la vida, integrar en una permanència, donar una identitat. La paraula ciència s'utilitza en els nostres dies per donar nom a certa classe de coneixement però no a altres. A les universitats, on en gran manera es concentra l'esforç dirigit a obtenir un coneixement més fidedigne que el del saber quotidià, hi ha una frontera cada vegada més permeable entre "ciències" i "humanitats". Ambdues en el fons són participants del mateix interès. A mesura que l'estudi científic dels fenòmens de la naturalesa deixa pas al de les distintes formes de la cultura humana, sorgeix un territori limítrof, el de les anomenades "ciències socials", mentre que

**«EL TEMPS I LA NARRACIÓ HAN
ENTRAT A FORMAR PART DE
LA CIÈNCIA I AL SEU TORN
LA QUANTIFICACIÓ HA ARRIBAT
TAMBÉ A LA HISTÒRIA»**

als afores de les "humanitats" trobem un conjunt de disciplines, entre elles la història. Es tracta per descomptat d'una curiosa manera de dividir en dos trossos el coneixement institucionalitzat, com si la saviesa en el seu conjunt no fóra humana i fal·lible en qualsevol de les seues formes. No obstant això, "història" va servir abans i durant molt de temps per a anomenar una activitat, la mateixa que avui dia els científics de la naturalesa integren en el seu treball, inconscients molts d'ells que en l'antiga Grècia aquest vocable servia per a anomenar l'exposició de les investigacions d'Heròdot i per extensió de tot aquell que eixia a la recerca de la veritat, a fi que els fets dels homes no s'esvaïren amb el temps. Que els fets foren dels homes i no de la naturalesa, i que la narració resultara la forma d'exposició dels resultats d'aquestes investigacions, en compte del conreu dels nombres, no serveix avui per a establir una clara línia de demarcació entre ciència i història. Menys encara si ens adonem de com el temps i la narració han entrat a formar part de la ciència i al seu torn la quantificació ha arribat també a la història, mentre es fa cada vegada més ampli l'espai de trobada entre totes les disciplines, a mesura que l'estudi dels éssers humans i el de la naturalesa es fan indistingibles en el pla epistemològic.

La història, si entenem per història la suma dels resultats de les investigacions sobre el passat humà, no la història com a memòria del passat a fi de legitimar polítiques, ideologies o qualsevol altra cosa, la història en tant que domini del coneixement i resultat d'una voluntat de saber, és fins i tot bastant més que una mera disciplina universitària. Ella mateixa forma part de la ciència i no sols perquè també l'activitat científica dels éssers humans té el seu passat, sinó perquè els rudiments metodològics de la història ajuden a exercitar la crítica i a donar compte de l'alteritat i del canvi. La història és una "ciència del canvi", com el gran historiador Marc Bloch va escriure fa més de mig segle. Coherent amb això, proporciona als éssers humans la consciència que formen part de societats que han canviat i poden canviar, segons diferents modalitats i en les distintes èpoques, amb lentitud o amb rapidesa, unes vegades per a bé i altres per a mal. ☺

Pedro Ruiz Torres. Ex-rector de la Universitat de València. Dept. d'Història Contemporània, Fac. de Geografia i Història, U. V.